

SUBJECT : SANSKRIT

CHAPTER NO: 1

CHAPTER NAME: SUCHIPARYABARANAM

PPT-5

CHANGING YOUR TOMORROW

Website: www.odmegroup.org
Email: info@odmps.org

Toll Free: **1800 120 2316**
Sishu Vihar, Infocity Road, Patia, Bhubaneswar- 751024

शुचिपर्यावरणम्

पठत संस्कृतम्
वदत संस्कृतम्

Expected Learning Outcome

- १ . ज्ञानस्य वृद्धि ।
- २ . पठन लिखनस्य क्षमतायाः वृद्धि ।

पूर्वपाठस्य आलोचना (Recapitulation)

- १ . पाषाणी सभ्यता कुत्र उपविष्टाः सन्ति ?
- २ . पाषाणी सभ्यतायाः अर्थम् किम् ?
- ३ . सप्तम् श्लोकस्य व्यावधान कुरुत ?

अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा परिवेश प्रदूषणस्य उपरि अनुच्छेदं लिखत ।

विषयान्तर्गत प्रश्नोत्तर आलोचना -

अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखित –

- क) कविः किमर्थं प्रकृतेः शरणम् इच्छति ?
- ख) कस्मात् कारणात् महानगरेषु संसरणं कठिनं वर्तते ?
- ग) अस्माकं पर्यावरणे किं किं दूषितम् अस्ति ?
- घ) कविः कुत्र सञ्चरणं कर्तुम् इच्छति ?
- ङ) स्वस्थजीवनाय कीदृशे वातावरणे भ्रमणीयम् ?
- च) अन्तिमे पद्यांशे कवेः का कामना अस्ति ?

उत्तराणि –

- क) धरातले दुर्वहम् जीवित जातं अतः कविः शुद्धपर्यावरणाय प्रकृतेः शरणम् इच्छति ।
- ख) मार्गेषु यानानां अनन्ताः पङ्क्तयः सन्ति अतः महानगरेषु संसरणं कठिनं वर्तते ।
- ग) अस्माकं पर्यावरणे वायुमण्डलं, जलं, भक्ष्यं धरातलम् च दूषितम् अस्ति ।
- घ) कविः नगरात् बहुदूरम् ग्रामान्ते एकान्ते कान्तारे सञ्चरणं कर्तुम् इच्छति ।
- ङ) स्वस्थजीवनाय खगकुलकलरव-गुञ्जितवनदेशे भ्रमणीयम् ।

सन्धिं/सन्धिविच्छेदं कुरुत -

- क) प्रकृतिः + = प्रकृतिरेव
- ख) स्यात् + = स्यान्नैव
- ग) + अनन्ताः = ह्यनन्ताः
- घ) बहिः + अन्तः जगति =
- ङ) + नगरात् = अस्मान्नगरात्
- च) सम् + चरणम् =
- छ) धूमम् + मुञ्चति =

(क) प्रकृतिः	+	एव	=	प्रकृतिरेव
(ख) स्यात्	+	न + एव	=	स्यान्नैव
(ग) हि	+	अनन्ताः	=	ह्यनन्ताः
(घ) वहिः	+	अन्तः + जगति	=	वह्यन्तर्जगति
(ङ) अस्मात्	+	नगरात्	=	अस्मान्नगरात्
(च) सम्	+	चरणम्	=	सञ्चरणम्
(छ) धूमम्	+	मुञ्चति	=	धूमम्मुञ्चति

अधोलिखितानाम् अव्ययानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत्-

भृशम्, यत्र, तत्र, अत्र, अपि, एरा, सदा, बहिः

क) इदानीं वायुमण्डलंप्रदूषितमस्ति ।

ख) जीवनं दुर्वहम् अस्ति ।

ग) प्राकृतिक-वातावरणे क्षणं सञ्चरणम्लाभदायकं भवति ।

घ) पर्यावरणस्य संरक्षणम् प्रकृतेः आराधना ।

ङ) समयस्य सदुपयोगः करणीयः ।

च) भुकम्पित-समये गमनमेव उचितं भवति ।

उत्तरम् -

- क) इदानीं वायुमण्डलं भृशम् प्रदूषितमस्ति ।
- ख) अत्र जीवनं दुर्वहम् अस्ति ।
- ग) प्राकृतिक-वातावरणे क्षणं सञ्चरणम् अपि लाभदायकं भवति ।
- घ) पर्यावरणस्य संरक्षणम् एव प्रकृतेः आराधना ।
- ङ) सदा समयस्य सदुपयोगः करणीयः ।
- च) भुकम्पित-समये बहिः गमनमेव उचितं भवति ।
- छ) यत्र हरीतिमा तत्र शुचि पर्यावरणम् ।

उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखित-पदेणु प्रकृतिप्रत्ययविभागं/ संयोगं कुरुत –

यथा – जातम् = जन् + क्त

क) प्र + कृ + क्तिन् =

ख) नि + सृ + क्त + टाप् =

ग) + क्त = दूषितम्

घ) + = करणीयम्

ङ) + यत् = भक्ष्यम्

च) रम् + + = रमणीया

तरम्— (क) प्र + कृ + क्तिन्
(ख) नि + सृ + क्त + टाप्
(ग) दूष् + क्त
(घ) कृ + अनीयर्
(ङ) भक्ष् + यत्
(च) रम् + अनीयर् + टाप्

= प्रकृति
= निसृता
= दूषितम्
= करणीयम्
= भक्ष्यम्
= रमणीया

अधोलिखितानां पदानां पर्यायपदं लिखत –

क) सलिलम् –

.....

ख) आम्रम् –

.....

ग) वनम् –

.....

घ) शरीरम् –

.....

ङ) कुटिलम् –

.....

च) पाषाणः –

.....

उत्तरम् –

	पदानि	पर्यायपदानि
क)	सलिलम्	जलम्
ख)	आम्रम्	रसालम्
ग)	वनम्	कान्तारम्
घ)	शरीरम्	तनुः
ङ)	कुटिलम्	वक्रम्
च)	पाषाणः	प्रस्तरम्

अधोलिखितपदानां विलोमपदानि पाठात् चित्वा लिखत –

- क) सुकरम्
ख) दूषितम्
ग) गृहणन्ति
घ) निर्मलम्
ङ) दानवाय
च) सान्ताः

उत्तरम् –

- क) दुर्वहम्
- ख) शुद्धम्
- ग) मुञ्चन्ति
- घ) समलम्
- ङ) मानवाय
- च) अनन्ताः

रेखाङ्कित – पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –

- क) शकटीयानम् कज्जलमलिनं धूमं मुञ्चति ।
ख) उद्याने पक्षिणां कलरवं चेतः प्रसादयति ।
ग) पाषाणीसभ्यतायां लतातरुगुल्माः प्रस्तरतले पिष्टाः सन्ति ।
घ) महानगरेषु वाहनानाम् अनन्ताः पङ्क्तयः धावन्ति ।
ङ) प्रकृत्याः सन्निधौ वास्तविकं सुखं विद्यते ।

प्रश्ननिर्माणम् कुरुत -

- क) शकटीयानम् कीदृशं धूमं मुञ्चति ?
- ख) उद्याने केषाम् कलरवं चेतः प्रसादयति ?
- ग) पाषाणीसभ्यतायां काः प्रस्तरतले पिष्टाः सन्ति ?
- घ) कुत्र वाहनानाम् अनन्ताः पङ्क्तयः धावन्ति ?
- ङ) कस्याः सन्निधौ वास्तविकं सुखं विद्यते ?

गृहकर्म :

गृहकर्म : प्रश्न-१, २, ३ प्रश्नोत्तरान् पुस्तिकायां लिखत ।

ODM EDUCATIONAL GROUP